

Varga Andrea

ÖTVEN MÉLTATLAN ÉV

Egy kollektív memoárt idéző vándorkiállítás elé

A jelenkortörténész, aki évtizede immár levéltári és adategyeztető kutatással próbál tisztább képet alkotni a magyar história egyik leggyászosabb korszakáról, talán a megdöbbenésnél is őszintébb kapcsolatba kerül a forrásaiból megelevenedő korszakokkal. Az 1956-os magyarországi események, forradalmi hevültség, lázadó kedv, történelmi bosszú, megszálló erőszak, megtorló államhatalom és megfigyelő apparátusok eseménymenetét szemlélve a kutató aligha kerülheti el, hogy mindezen korhangulati elemek komplexebb összképét állítsa össze. S ha már tisztultabb lett a kép, ha készült riportfilm és dokumentumválogatás, megkezdődtek a szakmai viták, s életre keltek visszaemlékező munkák, nyilvánosságot kaptak fotóalbumok, levelezések, akkor még keresse kitartó figyelemmel, mi az, amit a közfigyelem vagy a tudományos érdeklődés eladdig méltatlanul mellőzötteen hagyott.

E vallomásos helyzet csupán távolságtartó leírása annak a megdöbbenő ismeretnek, amely a romániai közpolitikában bekövetkezett titkos történelemformálás adatanyaga láttán megfogalmazódik a kutatóban. A romániai belpolitika és a külügyek korszakos folyamatai korántsem maradtak ugyanis tétlenek és vétkesek a magyar belügyekkel összefüggésben. Összhang a pártban, visszhang a népben – a lengyel és a magyar 56-ot nem kerülhette el a román '56 sem. Titkos átiratok, sürgönyök és lehallgatások, a kollektív bűnösség keresésének ürügye pedig egyaránt alapot szolgáltatott ahhoz, hogy a Securitate méltó módon kivegye részét a romániai magyarok cinkosság-gyanús elemeinek megfigyeléséből, a budapesti és magyar eseményekkel szolidaritást vállaló románok leleplezéséből. Le kellett csapni a nemzetközi szolidaritást csak dalolni hivatott társadalmi közérzetre, rajta kellett ütni az önálló véleményt formáló csoportokon, s bár titkosan, de be kellett avatkozni abba is, nehogy az engedélyezettől eltérően vélekedjenek a kommunista jövőről olyanok, akiknek vélekednie külön engedély nélkül tiltott volt.

Talán kézenfekvőnek tűnhet az aggály: mivégre kellene lelkiismeret-tisztázó ünnepeket ülni Romániában egy félévszázados magyarországi esemény kapcsán? De a válasz is épp ily egyszerű: aki a kollektív emlékezet egész közösségre vonatkozó eseményeit szűk csoportérdekű akcióként fogja föl, szinte akaratlanul is vétkezik a cinkosság bűnében. Miközben rehabilitáció nélküli „bűntörténetek”, az együttérző rokonszenv szép jelenetei, egy tankhadosztály nyílt fölkelése, vagyonek Kobzások, tüntetések és szolidaritás-vállalások rejtőznek a múltban. Holott minden história méltó maradhat, ha vannak, akik lelkiismeretét ébresztik, akik szembesíteni képesek mindazzal, amely a kollektív emlékezetben valahol példázatos maradt.

Emlékeztetőül: 1956 őszén Romániában egyetemisták és katonatisztek, írók, parasztok és három műszakban dolgozó munkások fejezték ki együttérzésüket a magyarokkal, tüntetéseken, rölapokon, beszélgetve a gyárudvaron vagy egy étkezőben. A korabeli történesek háttéradatai: több ezer letartóztatott ember, több mint ezer kicsapott egyetemista, összesen több mint tizenegyezer év börtönbüntetése formájában és huszonnégy éjjeli kivégzés. Körülbelül így összegezhetnénk a román és a nemzetközi kommunista szolidaritás ebben a néhány rövid hónapban kipróbált alkalmi együttműködését.

E bagatell román belügyben épp a belügyiek buzgalma volt a legerőteljesebb. Igyekeztek, ahogy csak tudtak, mert egy esetleges nemzetközi szolidaritási mozgalom még belpolitikai válságot is okozhatott volna, ami nem tett volna jót senkinek. Főleg nem nekik. Így aztán a Securitate kíméletlen megfontoltsággal lépett fel a magyar közösség ellen. Nem titkolható: számtalan esetben épp a kisebbségi etnikumok rendszerhű tagjai révén.

Hogyan emlékezzünk most, fél évszázaddal a talán sosemvolt romániai 56 után a forradalomra? Miközben a hivatalos történetírás eddig vagy hallgatott, vagy úgy beszélt a „román ötvenhatosok”-ról, mint a legboldogabb rendszer ortomba árulójáról. Miközben előttünk állnak a máig föltáratlan sorsok, a megbocsátás nélküli kreált ítéletek és a bocsánatot nem kérő ítélkezők. Meg még jó néhány temetetlen halott is, ráadás képp. A borgopurundi „lázádonak”, Margineanu hadnagynak és társainak története éppoly közös történet, mint a kormánytalálkozóké vagy a pártgyűléseké. Ez az egy tudható. De ki bocsásson meg kinek? És ki ünnepeljen kit?

A múlttal való szembenézés a tisztánlátás és a lelkiismeret egyensúlyán alapul, ahol kevésbé számít a diplomáciai érdek vagy egy kapkodó kormányhatározat. A türelempróbáló „szocialista nemzeti” együttélés után a magyarok iránti szimpátiához 1956-ban oly erős volt Romániában, hogy évekre telt, míg sikeresen elfeledteték. A „*Sor(s)ok között*” című kiállítás, amely Bukarestben egy hónapig kerül bemutatásra, most arra vállalkozik, hogy fölidézze ezeket az elfelejtett hónapokat és éveket. Ha lehet méltó az utókor emlékezte, talán szerény kezdemény mindez ahhoz, hogy egyszer néven nevezék és a kollektív történelem névsorába beemeljék

azokat, akik lelkük, sorsuk nyugalmaát áldozták egy távoli, eszmei célért: az emberhez méltóbb létért.

Margineanu, az ismeretlen hős

Teodor Margineanu 25 évesen kivégzett hadnagy (1932. 01.11. Kásva–1957.06.26., Nagyenyed) abban a világban, amikor mindenki az amerikai segítséget várta, és a társadalom a kiválás letargikus állapotban élt, a cselekvés mellett döntött. Nem lehet tudni, hogy a fiatalos hév, a tiszték között szokásos gyakori italozások vagy szerelmi bánat okozta a paraszti sorból kiemelkedett fiatalember lázadását. Tény az, hogy nagyratörő tervei voltak: meg akarta dönteni a „népi demokratikus rendszert”, hallgatva a Szabad Európa Rádió kommentárjait a magyarországi eseményekről, ő is hasonló felkelésről álmódott. Rábeszélte tizenkét sorkatonatársát, valamint a helyi tanítót, hogy forradalmi tanácsot hozzanak létre. Aki a csoporthoz csatlakozni akart, diákregényekre emlékeztető, patetikus esküszövegre kellett felesküdni, mely szerint életét és véréát áldozza a hazáért. Úgy gondolták, hogy 1956. december 19-ről 20-ra virradó éjjel a besztercei borgóprundi laktanya tisztjeit maguk mellé állítják, majd Besztercen a tankhadosztályt is. Kolozsvárra tankokkal vonulnak be, hogy majd az egyetemistákat és a környékbeli parasztságot is szolidaritásra bírják.

xxx

Belügyminisztérium
0203 Kat. Egység
Állambizt. nyomozótiszt:
Oprea Ioan fhd.
Iratcsomószáma: 302

R E N D E L E T A bűnügyi nyomozás elrendelésére

Alulírott Oprea Ioan fhd. a Belügyminisztérium 0203. katonai alakulat állambiztonsági nyomozótisztje, tekintettel az SCI. Bűnügyi nyomozó egységének bejelentésére, melyből kiderül, hogy nevezett Margineanu Teodor, Borgóprund, Főút 45. szám alatti lakos, Beszterce rajon, Kolozs tartomány, a Borgóprundban állomásozó 03425 számú katonai alakulat aktív tisztje folyó év november hónapjában megszervezte és lerakta egy ellenforradalmi szervezet alapjait, avval a céllal, hogy fegyveres felkelést

provokáljon az államhatalommal szemben, mely szervezetbe bevont több tagot, akiktől hűségnyilatkozatot vett.

1956. december 17-ének éjjelén, miközben az egység szolgálatos tisztjének helyettese volt, az általa megszervezett fegyveres felkelés kirobantása céljából Cose-reanu Spiridon káplárral együtt elhagyta az alakulatot.

1956. december 18-án szolgálati fegyverét magához véve dezertált alakulatától avval a céllal, hogy kivonja magát a követés és a letartóztatás alól.

A nyomozószervek által összegyűjtött nyomozati anyag elegendő bizonyítékot szolgáltat a Btk. 211. törvénycikkében foglalt és általa büntetett fegyveres felkelés bűncselekményére, a Katonai Btk. 506. cikkébe foglalt és általa büntetett parancsmegszegésre és a Katonai Btk. 520. cikkébe foglalt és általa büntetett dezertálás bűncselekményére, nevezett Margineanu Teodor által.

Tekintettel a prerendtartás 195., 196. és 198. számú cikkének rendelkezéseire

E L R E N D E L J Ű K

A bűnvádi eljárás megindítását a Magyar Autonóm Tartomány, Régen rajon Kásva falujában 1932. január 11-én született, román állampolgárságú és nemzetiségű nevezett Margineanu Teodor (apja neve Iacob, anyja neve Anghelina, foglalkozása erdészbrigádos, jelenleg az 03425 számú katonai alakulat aktív tisztje, nőtlen, lakhelye Borgóprund, Főút 45. szám alatti lakos, Beszterce rajon, Kolozs tartomány) ellen, a Btk. 211. törvénycikkében, a Katonai Btk. 506. és a Katonai Btk. 520. cikkébe foglalt és büntetett bűncselekmények miatt, anyomozástezen alakulat állambiztonsági nyomozótisztje vezeti.

Állambizt. nyomozótiszt:

Oprea Ioan fhd.

Olvashatatlan aláírás.

Belügyminisztérium
0203 Kat. Egység
Állambizt. nyomozótiszt:
Oprea Ioan fhd.
Iratcsomószáma: 302

Letartóztatási

R E N D E L E T

1956. december 20.

Alulírott Oprea Ioan fhd. a Belügyminisztérium 0203. katonai alakulat állambiztonságinyomozótisztje,

Tekintetbe véve, hogy a Magyar Autonóm Tartomány, Régen rajon Kásva falujában 1932. január 11-én született, román állampolgárságú és nemzetiségű nevezett Margineanu Teodor (apja neve Iacob, anyja neve Anghelina, foglalkozása erdészbrigádos, jelenleg az 03425 számú katonai alakulat aktív tisztje, nőtlen, lakhelye Borgóprund, Főút 45. szám alatti lakos) ellen azt a vádat emelték, miszerint folyó év novembere óta annak a katonai alakulatnak keretén belül, melynek tagja, kezdeményezte és lerakta egy ellenforradalmi szervezet alapjait, avval a céllal, hogy fegyveres felkelést provokáljon az államhatalommal szemben, mely szervezetbe bevont több tagot, akiktől hűségnyilatkozatot vett, mely cselekmény az R.N.K. Btk. 211. cikkébe foglalt és büntetett.

1956. december 17-ének éjjelén, miközben az egység szolgálatos tisztjének helyettese volt, az általa megszervezett fegyveres felkelés kirobbantása céljából COSERANU SPIRIDON káplárral együtt elhagyta az alakulatot, mely cselekmény a Katonai Btk. 506. cikkébe foglalt és büntetett.

1956. december 18-án szolgálati fegyverét magához véve dezertált alakulatától avval a céllal, hogy kivonja magát a követés és a letartóztatás alól, mely cselekmény a Katonai Btk. 520. cikkébe foglalt és büntetett.

Tekintettel arra, hogy nevezett a perrendtartás 200. cikk 9. pontjában említett helyzetben található és letartóztatása a nyomozás érdekében, valamint a közrend és a közbiztonság érdekében szükséges,

E L R E N D E L J Ü K

nevezett Margineanu Teodor 24 órás időtartamra való letartóztatását és a 0203. számú katonai alakulat fogdájába való zárását, 1956. december 20. reggel 8 órától 1956. december 21. reggel 8 óráig.

Jelen rendelet egy példánya kiküldendő a letartóztatás színhelyére.

Állambizt. nyomozótiszt:
Oprea Ioan fhd.
Olvashatatlan aláírás.

HÁZKUTATÁSI JEGYZŐKÖNYV

Kelt 1956. december 27-én, Kolozsvárt.

Alulírott Király László fhd., a Belügyminisztérium Kolozs tartományi részéről a 64/1956. december 21. számú letartóztatási és házkutatási parancs, jóváhagyója a 0203. számú katonai alakulat állambiztonsági nyomozótisztje, Oprea Ioan fhd

.....

 tanúk jelenlétében végrehajtottuk a Kásva faluban 1932. január 11-én született Margineanu Teodor (apja neve Iacob, anyja neve Anghelina, foglalkozása aktív tiszt, nőtlen, lakhelye Borgóprund, Főút 45. emelet, lakás.)

A házkutatástárgya:

.....

 A házkutatás kezdésének időpontja: óra,

befejezésének időpontja: óra.

A házkutatás végrehajtása során az alábbiakat fedeztük fel és foglaltuk le:

A testi motozás során:

1. egy, Margineanu Teodor névre kiállított, Oa 750097 számú katonai személyi igazolvány;
2. egy erdészbrigádosi könyv, száma 42294;
3. egy db. végzettséget igazoló okirat, száma 52499;
4. 3 lej 05 bani, három lej és öt bani;
5. egy hosszúnyelű fésű;
6. egy kerek zsebtükör;
7. egy TT pisztoly, sorozatszám DE 753., egy tárral és 8 tölténnyel, mellyel az erdőbe menekült és nála találtatott;
8. nyolc fénykép;
9. egy, Margineanu Teodor névre kiállított igazolvány.

A házkutatás során:

1. egy db. dosszié, tartalma: politikai leckék, 135 lap;
2. egy db. dosszié, tartalma: metodikai kiképzés a szakaszvezetőkkel, 24. lap;
3. egy nyilvántartási füzet, sorszáma 0145, 6 lap;
4. egy füzet, programokkal;
5. egy harci szabályzat;
6. egy könyv, címe: Szolgálat az anyagoknál;
7. egy könyv, címe: A fegyveres erők tűzészeti előírásai;
8. egy füzet programokkal és jegyzetekkel;
9. egy tankönyv, a lövészeti kiképzés metodikájáról;
 (folytatás a mellékelt lapon)

Ha voltak kifogásai az operatív személyekkel szemben:

Nem voltak kifogásai.

Jelen jegyzőkönyv törvényesen felvétellett 4 példányban. Egyet közülük
kapott.

Állambiztonsági tiszt
Olvashatatlan aláírás

Letartóztatott
Olvashatatlan aláírás

Tanúk:
Olvashatatlan aláírás

-2-

A házkutatási jegyzőkönyv melléklete:

10. egy füzet a fegyverszabályozásáról;
11. egy füzet, címe: Tüzérségi előírások;
12. kéttömb kimenő cédula;
13. egy tömb szolgálati jegy;
14. A Román N.K. közigazgatási térképe;
15. egy beadvány a káderosztályra;
16. egy átvételi elismervény, sorszáma 18.;
17. egy ív papír az 55. dec. 28-i harci gyakorlat lebonyolítási tervével;
18. egy zsebnotez különböző feljegyzésekkel;
19. három levél;
20. egy fogadalom;
21. egy db. sárgaszínű kartonbörönd.

Jelen jegyzőkönyv törvényesen felvétellett.

Állambiztonsági tiszt

Olvashatatlan aláírás

Olvashatatlan aláírás

J E G Y Z Ő K Ö N Y V

Felvételtem ma, 1956. december 19-én, Borgóprundon, a 03425. számú katonai alakulatnál.

Mi, Uliu Gheorghe százados, a borgóprundi a 03425. számú katonai alakulat vezérkari főnöke és Matei Liviu főhadnagy, kémelhárító tiszt, a fent említett napon azt észleltük, hogy Margineanu Teodor hd. dezertálása nyomán nevezett a szolgálatos tiszt szobájában hagyott egy térképtáskát, benne a következő tárgyakkal:

- 1 (egy) db. szürkebáránybőr kucsma;
- 1 (egy) db. nemzetiszín szalag;
- 1 (egy) db. védelmi gránát.

A térképtáskát az illető tárgyakkal Iuliu Gheorghe századossal, a borgóprundi 03425. számú katonai alakulat vezérkari főnökével találtuk, aki leadta őket.

Matei Liviu főhadnagy, kémelhárító tiszt

Hasonlóképpen 1956. december 19-én este, amikor a szökésben lévő Margineanu Teodor hd-ot a milícia elfogta, nevezett zsebéből kivett 6 (hat) db. főtiszti rangjelző csillagot és átadta őket Iuliu Gheorghe századosnak, hallgatva ezek eredetéről vagy zsebében tartásuk okáról. A hat csillagot ugyancsak átadták a kémelhárító szolgálatnak.

A fenti megfigyelések során jelen volt Sandu Dumitru százados, politikai tiszt is.

Jelen jegyzőkönyv törvényesen felvételtem.

Iuliu Gheorghe százados

Olvashatatlan aláírás

Sandu Dumitru százados

Olvashatatlan aláírás

Matei Liviu főhadnagy

Olvashatatlan aláírás

AKolozsvári
R.3.M.
Katonai Törvényszéke

J E G Y Z Ő K Ö N Y V

1957. március 26-iki nyilvános ülés

A vádlott kihallgatása

Családnév: Margineanu hd., keresztnév: Teodor, született 1932. január 11-én a Magyar Autonóm Tartomány, Régen rajon Kásva falujában, , apja neve Iacob, anyja neve Anghelina, lakhelye Borgóprund, Főút 45. szám, Beszterce rajon, Kolozs tartomány, román állampolgárságú, foglalkozása: volt tiszt, a múltban erdészbrigádos. Családi állapota: nőtlen. Vagyontalan. Katonai helyzete: kielégített. A katonai körzet, amelyhez jelenleg tartozik: Beszterce. A múltban nem volt elítélve. Tanulmányok: hat elemi osztály, 2 szakiskolai osztály, 3 év katonai iskola. A szülők foglakozása és vagyona: földművesek, 1 hektár föld.

Miután az elnök ismertette vele a bűncselekményt, amiért bíróság elé állították, a bizonyítékokat, és felkérte, ismertesse a védelmére hasznos tényeket, a vádlott a következő, a jegyző által e jegyzőkönyvben összefoglalt feleleteket adta:

1955. augusztus 234. óta vagyok tiszt. A borgóprundi 03425 számú katonai alakulathoz 1955. szeptember 14-én neveztek ki, szakaszpáncsnoki minőségben szolgálva 1956. szeptember 1-ig, amikor Szilágysomlyóra vezényeltek. 1956. november 1-jén visszatértem a borgóprundi egységhez, ahol 1956. december 18-ig maradtam.

Miután Szilágysomlyóról Borgóprundra helyeztek, POP GHEORGHE családjánál kaptam szállást, távlatilag házasság is kilátásban volt leányával, POP MARIOARA-val.

POP GHEORGHE lakásában való tartózkodásom második napján ennek felesége, POP FLOREA este tíz óra tájt megkérdezett: akarom-e hallgatni az Amerika Hangját, mert volt rádiójuk. E dátumtól kezdtem hallgatni életemben először idegen rádióállomásokat. Számomra furcsának tűnt, amit ezeken az állomásokon hallottam, s a kíváncsiság vitt rá, hogy továbbra is minden este hallgassam ezeket az idegen adókat. Azóta elhanyagoltam hazai sajtónk tanulmányozását és saját rádióadóinkat sem hallgattam. Ezen idegen rádióállomások adásai nagy hatással voltak reám, gyűlöletet keltettek bennem rendszerünk iránt. Az adások hatása alá kerülve POPESCU őrmesterrel beszélgetni kezdtem a magyarországi eseményekről. Ő előttem rendszerünkkel szemben ellenséges magatartást nyilvánított ki, az ellenforradalom javára. A beszélgetések során, közös megegyezéssel megállapítottuk, ideje len-

ne, hogy nálunk is szervezzünk egy ellenforradalmat, és egy időben, én az ezrednél, ő meg Pitestin, ahova leszerelni készült.

Megállapodtunk a felkelés kiobbantásának jelszavában is, ez a „nunta” (esküvő) szó volt. Abban is megegyeztünk, hogy levelezni fogunk, de nem kaptam tőle egy levelet sem és én sem küldtem neki.

November 20-án beszerveztem RUSAN CONSTANTIN káplárt, ő volt a második általam beszervezett személy, vele ugyancsak sokat beszélgettem, és bizonyos kérdések miatt elégedetlennek találtam, így beszerveztem tagnak a forradalmi bizottságba. Hasonlóképpen cselekedtem DIACONU GHEORGHE-val és BEIZADEA-val is, ez utóbbi a fogdában volt és én kihasználtam ezt az alkalmat. DINUT-ot és PENCEA-t egyénileg szerveztem be, utóbbit az 1956. november 24-iki gyűlésen.

Az első ülést november 24-én tartottuk, a távközlési raktárban, DINUT és RUSAN káplárok segítségével.

Ezen a gyűlésen nagyjából elmondtam a cselekvési tervet, megállapítva a kiobbantás időpontját is, azt amikor a szolgálatos tiszt helyettese leszek. Megismertettem őket egymással, és azt mondtam nekik, hogy amikor én leszek a szolgálatos tiszt, gondolkozzanak, mit kellene tenni. Az általam készített akciótervet ekkor még nem tárgyaltuk meg.

1956. december 5-én, amikor ezredszolgálatos lettem, a hálóterem ellenőrzésekor ügyeletesként NEAGOE-t találtam, vele megtárgyaltuk Magyarország kérdését és az ezred nehézségeit. Beleegyezett, hogy tagja legyen a forradalmi bizottságnak, letette a szóbeli esküt és egyetértett a csoportunkba történő beosztásával.

BEIZADEA és PENCEA ugyancsak egyetértettek a bizottságba való belépésükkel.

Mivel én voltam az alakulat őrségparancsnoka, GHITA pedig váltásvezető káplár, vele is szóba álltam és úgy beszélgettem vele, mint a többiekkel, ezután arra a következtetésre jutott, hogy ő is tagja lesz a bizottságnak, letéve a szóbeli esküt, hogy semmit sem mond el másoknak abból, amit tud.

IANCU-t NEAGOE és GHITA szervezte be, de nem tudom pontosan, melyikük. Én 1956. december 9-én léptem vele kapcsolatba, amikor elmondták nekem, hogy IANCU is tud tervünkről, és egyet ért vele.

IODANESCU-val NEAGOE és GHITA tárgyalt, ezután ő is egyetértett velünk.

1956. december 9-én lakhelyemen tartottam gyűlést, evégett kitöltetlen kimenő-cédulákat adtam a laktanyából való eltávozásra IORDANESCU-nak, NEAGOE-nak, GHITA-nak és IANCU-nak. Nem volt felhatalmazásom kimenőcédulák kiállítására. Délután mindannyian eljöttek lakásomra, a szolgálatba lépett IANCU kivételével. IORDANESCU ekkor kijelentette, nem bízhatunk egymásban, amíg nem teszünk le mind egy esküt. Egyetértettem ezzel a dologgal és megfogalmaztam az esküt.

Kitéptem egy lapot a piszkozatfüzetből, megfogalmaztam az esküt, IORDANESCU pedig leírta, majd mindannyian letettük, IORDANESCU hangosan olvasta, a többiek meg gondolatban ismételték, kezüket háromszínű szalagra helyezve. Majd cujkát vásároltam és a POP családdal és ott lévő rokonaikkal elfogyasztottuk. Az eskü szövegét én diktáltam. Én akkor nem is gondoltam az esküben lévő „elnyomók” szó értelmére, e szót azon rádióállomások hatásának fényében ejtettem ki, melyeknél a vasfüggönyről, a leigázásról hallottam.

Az eskü szövegének „esküszöm, hogy senkit sem kímélek” kifejezése arra az esetre vonatkozott, ha valaki az ellenforradalom kirobbantásának idején ellenünk szegül.

Az eskü szövege IORDANESCU pénztárcájában maradt. Nekem is volt egy szövegem, amit az ezred katonái tettek volna le. Ez más eskü volt, mint ami IORDANESCU-nál volt. Nem tudom, mit csinált IORDANESCU ezzel a szöveggel. Egyébként a kettő nagyjából azonos tartalmú volt.

ENE TUDOR-t én szerveztem be, december 10-én, javasolva neki, hogy legyen tagja az ellenforradalmi bizottságnak. Elmondtam neki, hogy a bizottságban mások is részt vesznek, és célunkat is elmondtam neki. Ő azt felelte, nem akar ilyen dolgokban részt venni, mire én azt feleltem, hogy még hagyom, hadd gondolkodjon. December 17-én, amikor szolgálatos voltam, találkoztam ENE TUDOR-ral, ő közölte, nem kíván részt venni, egyúttal kötelezettséget vállalt, hogy nem árul be minket.

December 25-én parancsot kaptam az egységparancsnoktól a bemutató lövészgyakorlat levezénylésére, ebből az alkalomból muníciót vételeztem. A lögyakorlat után még maradt muníció, amit megőrzésre PENCEA P-nek adtam át, két gránáttal együtt.

December 17-én őrségparancsnok voltam és egyúttal a szolgálatos tiszt helyettese.

COSEREANU-val az őrségparancsnok szobájában álltam szóba. A vele folytatott beszélgetésből azt tapasztaltam, hogy reakciósabb, mint a többiek. Egyetértett javaslatommal, majd elmondta, hasonló gondolatai korábban neki is voltak, de félt bárkinek is elmondani őket. Bejött azután NEAGOE és GHITA, akik őrségben voltak, és COSEREANU-val együtt megtárgyaltuk tervünket. COSEREANU azt mondta, jól kidolgozott tervet kell összeállítanunk, azt javasolta, vételezzünk muníciót a lőszerraktárból, szerezzünk élelmet és felszerelést, a javaslattal egyetértettem. Eképp a bizottság minden tagjával abban állapodtunk meg, hogy az alakulat ebédlőjében gyűlést tartunk. NEAGOE-t és GHITA-t a többiek után küldtem, de elutasították a jövetelt.

A sofőrt COSEREANU ajánlotta. Kezdeményezésére TREPOVICI után küldtem, ő eljőve megesküdt, hogy senkinek sem mondja el, és ekkor COSEREANU-val együtt ismertettem vele tervünket. Az útvonal Borgóprund –

Beszterce volt, a besztercei börtön foglyainak kiszabadítása, majd Szeretfalva – Szászrégen. Egy csoport Marosvásárhely – Segesvár – Sztálinváros felé megy. Egy rész Gyergyószentmiklós – Sztálinváros felé, itt találkoznak. A terv szerint magunkkal vittük volna az alakulat zászlaját. Hasonlóképpen vittünk volna élelmet, két löveget és gyalogsági lőszert. Ezen a gyűlésen eldöntöttünk a telefonvonalak elvágását, ezt a kaszárnyánkban elszállásolt Építőosztág katonái végezték volna le, de senkivel sem beszéltem. A rádióadóról NEAGOE-val tárgyaltam, ő rádiós volt, ám azt felelte, hogy az anód-elemek kimerültek és nem működnek.

A forradalmi tanács tagjai alacsonyabb tiszti rangokat kaptak volna. 1956. december 12-én hat főtiszti csillagot vásároltam, róluk senki sem tudott.

Az ellenforradalom végrehajtásának terve a következő volt: először a bizottság tagjainak gyűlése, majd szóba állunk a sofőrökkel, majd az alakulat szolgálatos tisztjének letartóztatása, a szakaszvezetők összehívása és felvilágosítása, majd általános riadó.

A tervezett jelszavak: „Le a kvótákkal”; „A forradalomért”; „Új törvényeket”. COSEREANU a következő jelszót ajánlotta: „Ruszkik ki az országból”.

Azt terveztük, hogy a vendéglő teljes italkészletét elvisszük és kiosztjuk a katonák között. A papírgyárral kapcsolatban nem volt semmilyen tervünk.

Az ülés végzetével elmentünk a lőszerraktárhoz, itt előbb megeskettük ALEXE káplárt, majd elmondtuk neki tervünket. ALEXE nem értett egyet, kijelentette: ne beszéljünk ilyen dolgokról. COSEREANU avval fenyegette meg, hogy elkísérik és lelővik. Addig tárgyalt ALEXE-val, amíg ez bele ne egyezett.

MITRACHE ACHIM-mal akkor beszéltem, amikor a 2. ór helyhez mentem. Előbb COSEREANU beszélt, aki azt közölte velünk, hogy MITRACHE közkatona is egyetért, és tud tervünkről. Amikor megkérdeztem MITRACHE-t: „Mit szólnak?” azt felelte, hogy 1848-ban a tanítóknak főszerepük volt a forradalom véghezvite- lésében.

COSEREANU-val Borgótihára mentem, az ott tanító HODOS MARIANA-hoz, aki COSEREANU nagynénje volt. HODOS MARIANA-nak beszéltem tervünkről, de ő azt mondta, nem tehet semmit, mivel csak hadnagy vagyok és ez nem a megfelelő időpont ilyesmire. A trikolóros kucsmát is megmutattam neki, de semmit sem szóltam a bizottság tagjainak létszámáról.

HODOS MARIANA megígérte, kapcsolatba lép a község azon polgáraival, akikben bízunk. Megállapodtunk, hogy COSEREANU-n át tartjuk a kapcsolatot, egyúttal beszélt COSEREANU egyik rokonáról, egy tábornokról, akivel szintén kapcsolatot teremtettem. A nevét nekünk nem említette.

Amikor az alakulathoz visszaértünk, beszéltem NEAGOE-val és GHITA-val, akiknek azt mondtam, nem csinálunk semmit, elégedjünk meg azzal, hogy nem árulnak el, és mindent elfelejtünk.

Éjjel egykor feküdtem le. Reggel fél nyolckor keltem, nyolckor meg tájékoztattam COSEREANU káplárt, NEAGOE-t és GHITA-t, hogy TREPOVICI sofőr beárult. A szolgálatos tiszt elküldött egy sofőrért a 2. kapuhoz. Értesítettem őt, majd a raktárnál elhaladva közöltem ALEXE-val, hogy elárultak és dezertálok. Megkértem, ha jön valaki és rólam érdeklődik, mondja azt, hogy a faluba mentem, cujkát inni.

Egy gránát volt nálam arra az esetre, hogy legyenek öngyilkos, ha elfognak. Miután elhagytam az alakulatot, elmentem Gița-hoz és vele is közöltem dezertálásom okát, azt hogy forradalmat akartam csinálni, de kitudódott. Megkértem, arra a napra fogadjon be. Részletesebben semmit sem mondtam le neki. Beszélgetésünkön jelen volt Gița felesége és egy polgár, akit nem ismerek. Egy hétéves gyerek cigarettát hozott nekem.

Gița-nál kapcsolatba léptem POP FLOAREVAL, aki háromszor jött el hozzám. Először akkor jött, amikor a gyermeket érte küldtem. Avval az alkalommal megkértem, küldje el hozzám POP MARIOARA-t és érdeklődj meg, nyomoznak-e utánam vagy sem. Megkért, adjam fel magam, mert nála volt egy tiszt, aki kijelentette, semmit sem tesz velem, csak pár napig fogdában leszek. Este megint eljött, kért, hogy jelentkezsek, de én nem jelentkeztem.

Továbbmentem Felsőborgó felé, Gița elkísért az erdőig, majd egymagam mentem tovább. BALAN C.-hez érve, elmondtam neki, hogy dezertáltam. Nyomoznak utánam. És azt is elmondtam, miért dezertáltam. Ételt kértem tőle és elmondtam neki, hogy forradalmat akartam csinálni. Mindezt csak semmit sem értő kisgyermek hallották. Itt egy negyedórát maradtam. Étellel akart kiszolgálni. Levetkőztem és észrevettem, hogy a szomszéd háznál kutyás katonák vannak. Gyorsan újra felöltöztem, ám pisztolytáskámat ott felejtettem. BALAN C. megmutatta, hogy a csűrön és a kerteken át elmenekülhetek a nyomozók elől. Kb. ötszáz métert haladtam a vízben, tudva, hogy így a kutyák elvesztik a nyomomat.

Az úton egy szekérrel találkoztam, két ember és a brigádos felesége ült rajta. A szekéren elmondtam nekik, hogy követnek, és befogadnak-e, azt is elmondva, miért dezertáltam. Velük mentem és enni adtak. Azt ajánlották, menjek Kusmára, ott az emberek tehetősebbek és elrejtethnek pár esztendeig, e célból menjek ki a falu szélére, ott mennek a szánok Kusma falu felé.

1956. december 17-ének éjjelén egy fiú elvezetett PAVELEAN PANTELIMON-hoz. Az úton semmit sem szóltam. Nem fenyegettem revolverrel. Felköltöttem PAVELEAN PANTELIMON-t, elmondtam neki, hogy üldöznek, megmutattam, hogy át vagyok ázva, kértem, adjon menedéket. Beszélgetésünkön jelen volt a felesége és a fia. Elmondtam nekik, hogy forradalmat akartam csinálni. Részleteket nem említettem, tulajdonképpen közömbösekknek tűntek és nem érdekelte őket. Ott aludtam. Reggel mondták nekem, hogy egy szomszéd az erdőbe megy. Evvel a szomszédal az erdőbe mentem. Ott egy pásztorral találkoztam. Egy

ideig ott maradtam. Majd felmáztam egy dombra, hogy menjek át Bistricioara-ra, hogy adjam fel magam az ezrednél. De még azelőtt találkozni és beszélni akartam POP MARIOARA-val. Elmentem a nagynénjéhez, HOLBURA MARIA-hoz és elküldtem POP MARIOARA-ért, aki eljött és tiszta inget hozott nekem. HOLBURA MARIA azt mondta, tudja mi van velem.

Majd elmentem Borgóprundra, egy volt barátom, Ursache orvos-hadnagy lakására. Meg akartam kérdezni, mit csinálnak velem, ha feladom magam. Nem volt ott hon. Az ezred felé menve, vagy 30 méter után egy csoport tiszttel találkoztam, azonnal kivettem fegyveremet és megadtam magam.

Amikor a forradalom kirobbantását terveztem, nem tudtam, mit cselekszem. Megmérgezett, amit azokon az idegen rádiókon hallottam, és nem jöttem rá, hogy mivé leszek. A rádióadókat minden este együtt hallgattam POP FLOAREA-val, megbeszéltük vele és kommentáltuk a hallottakat. POP FLOAREA nem tudott terveinkről. POP MARIOARA látta, amint a nálam lévő tervet tűzbe vettem. Két eskü volt megszerkesztve, az egyik a teljes legénységnek, a másik pedig csupán a forradalmárok csoportjának, mindkettőt én fogalmaztam, a rádióból hallottak nyomán. A 23. oldalon lévő esküt én fogalmaztam, ezt kellett volna letegyék a katonák.

Az első mondatban a kvótákról, a nehézségektől való megszabadulásról volt szó. Az „elnyomók” kifejezést használva nem tudtam, mit írok, abszurd módon írtam le, a rádió nyomán. Az elnyomókon a szovjeteket értették. A felkeléssel a szocializmus saját alapon történő építését kívántam, mint a jugoszlávok. Elhatároztam, erőszakos módon küzdök, ha valaki ellenszegül, akár fegyvert használva.

A vasutas BALAN-nal 1956. december 11-én beszéltem, POP FLOAREA testvérének, BALAN CORNELIA-nak a férje. Elmondtam neki, mit tervezek és a véleményét kértem. Azt delelte, lehetséges, de jól meg kell szervezni. Ajánkozott, hogy kipuhatolja a civilek véleményét, hogy tudjuk meg, támogat-e a lakosság.

HODOS MARIANA vállalta, hogy kapcsolatot teremt rokonával, a volt táborokkal, és hogy Tiha község több polgárával beszél. Azt mondta nekünk, hagyjuk el tavaszra, hogy miért, nem tudom. Azt mondta nekem, nincs hadi képzettségem, csak egyszerű hadnagy vagyok, aki nem tudok vezetni egy ekkora akciót. Az emberek ellenőrzésével kapcsolatosan azt mondta, legyünk nagyon óvatosak, nehogy beáruljanak.

Az első ülésen a kvótáról tárgyaltunk, az ezredbeli szabadidőről, a rossz, szakadt öltözékről. Kijelentette, ideje, hogy ellenforradalomba kezdjünk. Jelen voltak: RUSAN, BEIZADEA, DINUT és PENCEA, akik egyetértettek az általam mondottakkal, de nem szóltak semmit. Egyetértettek a bizottságba való belépéssel. Egyik sem nyilvánított ki bizalmatlanságot. Én törekedtem arra, hogy felbátorítsam a főlénk RUSAN-t és PENCEA-t.

A második ülésen NEAGOE, GHITA, IANCU és IORDANESCU vett részt. Ez a gyűlés 10 percig tartott. Ellenséges hangon beszéltünk a rendszerről. Evvel az alkalommal kellett beszerveznünk IORDANESCU-t.

A harmadik ülést POP FLOAREA házában tartottuk, ahol laktam. Ezt a harmadik ülést a híradós raktárban tartott másodikon határoztuk el. Erre a harmadik gyűlésre IANCU nem jött el, mert szolgálatos volt, nem tudom ki helyett.

A negyedik ülést COSEREANU, GHITA, NEAGOE és TREPOVICI jelenlétében tartottuk, az őrparancsnok szobájában. A beszélgetésen COSEREANU volt a legaktívabb, utána meg NEAGOE. Evvel az alkalommal részletesen megvitattuk tervünk lefolyását. COSEREANU velem együtt ismertette a tervet. A zászlót szülőfalujában, Casovában szenteltük volna fel.

HODOS MARIANA-nál azt mondtam, az ezreden kívül is vannak kapcsolataim, POPESCU-ra utaltam.

POP FLOAREA ismerte a szervezet célját. Amikor a rádiót hallgattuk, egy este elmondtam neki, mire készülök. Azt mondta, legyen eszem, és ne foglalkozzak butaságokkal.

Gîța tudta, hogy forradalmat akarok csinálni. BALAN CORNELIA úgyszintén. BOZGA M. ugyancsak tudta, hogy forradalmat akarok csinálni, és PAVELEAN PANTELIMON is tudta. HOLBURA MARIA elmondta, tudja mi van velem.

POP MARIOARA ismerte az akciótervet. POP FLOAREA nem, ismerte a szöveget, de látta, amikor elvettem POP MARIA-tól a tervet és 1956. december 5-én elégettem.

MITRACHE ACHIM ismerte a szervezet célját, akárcsak ALEXE. Ez utóbbi bizalmatlanul viselkedett, előbb azt hitte, zsarolom, majd pozitív magatartású lett. Vele jelszót állapítottunk meg, „Furtuna” („Vihar”) e jelszó hallatán beengedett volna a raktárba.

POPESCU beleegyezett az ellenforradalom megszervezésébe, viszont nem adtam neki útmutatást, hogyan cselekedjen. Nem közöltem vele, milyen elemek felé közeledjen.

A katonákkal az elégedetlenség témájáról beszélgettem, például megkérdeztem tőlük, mit csinálnak, tetszik-e nekik a hadseregben, szakadt-e csizmájuk. A magyarországi eseményekkel kapcsolatban a beszélgetéseket a rádiók szellemében folytattam. Elmondtam nekik, hogy Magyarországon még nem ért véget. Arra kérdésre, ők mit tennének, azt válaszoltál: amit a parancsnok.

A lövészeti muníciót PENCEA-nak adtam átvételre 1956. november 28-án, 160 töltényt és töltényhüvelyt és egy támadógránátot. Ezeket a lövészet utáni 24 óra alatt le kellett volna adjuk. Nem tettem le a katonai esküt. Tudom, nem kellett volna ezt tennem, hiszen ez a rendszer támogatott, lehetővé tette, hogy három iskolát járjak ki, hogy biztos legyen a (holnapi) kenyerem. Befolyásoltak az idegen rádióadók.

A 133. lapon lévő tervet én írtam, a letartóztatás után, (másolat), de olyan, mint amit elégettem. Az eredetét december 5-én írtam.

Miután eljöttem HODOS MARIANA-tól, elmondtam GHITA-nak és NEAGOE-nak, hogy felejtünk el mindent, többet ne csináljunk semmit, örüljünk, hogy nem tudja senki. Mielőtt elmentem volna Borgótihába, látva, hogy a bizottság nem jön a gyűlésre, majd a HODOS MARIANA-val való beszélgetés után lemondtam a tervezett akcióról.

Letettem arról, hogy PAVELEAN-tól Kusmára menjek, ehelyett HOLBURA MARIA-hoz mentem, hogy hívja POP MARIOARA-t Borgóbesztercére. Tudtam, letartóztatnak, látni akartam és megkérni, várjon meg.

URSACHE orvos Borgóprundon lakik, Bistricioara-tól két kilométerre. Akkor tartóztattak le, amikor kijöttem a lakásából, az URSACHE lakás és az ezred között. Én azért hívtam URSACHE-t, a házigazdájával, hogy kérdezzem meg, mi lesz ha az ezrednél feladom magam. Nem értem, miért kell kihallgatni URSACHE házigazdáját, mivel nem segíthet semmit, nem tudott semmit tetteimről.

Sajnálom tetteimet, tudom, helytelenül cselekedtem, most már látom, milyen úton kellett volna haladnom. Nem lettem öngyilkos, mert fiatal vagyok, kívánom az életet. A muníciót PENCEA-nak adtam át megőrzésre, amíg le nem adom őket, anélkül, hogy célom elmondtam volna neki. Nem csak én tartottam így muníciót. PENCEA a bizottságnak 1956. november 24. óta tagja volt, a muníciót pedig 1956. november 28-án adtam át neki.

Az első ülésen létrehoztuk a forradalmi bizottságot. Ekkor DIACONU és DINUT is jelen volt, nem mondtak semmit, de biztos, hogy jóváhagyták. Az ülés tíz percre tartott, előbb egyénileg szerveztem be őket.

HODOS MARIANA-nál azt mondtam, ha elárulnak, gránátom van, és nem fognak el. ALEXE káplárt COSEREANU megfenyegette, lelövik, ha nem ad muníciót. ALEXE nem vett részt egy gyűlésen sem, nem javasoltam, vegyen részt a bizottságban, csak arra kértem, adjon nekünk muníciót.

MITRACHE őrvezetőnek semmilyen szerepe sem volt, nem volt egy gyűlésen sem, tudomást szerzett tervünkről és jóváhagyta. Azt a pillanatot választottam ki a gyűlésre, amikor őrszem volt, hogy nyugodtan tudjunk beszélgetni.

RUSAN káplárt egy, a magyarországi eseményekkel kapcsolatos, ellenséges hangú beszélgetésen szerveztem be, megnyilvánulásait látva javasoltam neki, vegyen részt a bizottságban. Egyetértett az esküvel, amit felolvastam neki. Az utolsó időben kijelentette, egyetért, de fél, emiatt többé nem vett részt. A híradós raktárban mind jelen voltak az ülésen, melyen szerveztem őket. Nem közöltem velük, mi célból hívtam őket a gyűlésre. A gyűlés idején kifejtettem nekik, hogy bizottság célja egy ellenforradalom megszervezése.

Azelőtt szerveztem be RUSAN-t és BEIZADEA-t, az előbbi négy szemközt, az utóbbit pedig DIACONU jelenlétében, elolvastam neki az esküt és egyetértett velem.

COSEREANU káplár, miután visszatérünk Borgótihábról, egyetértett avval, hogy felejtjük el az egész akciót.

POP FLOAREA-nak azt mondtam, hogy megszerveztem egy ellenforradalmár csoportot, de az esküt nem említettem neki. Azt mondtam, hogy a karácsonyi ünnepek előtt lépünk akcióba. Ezt december elején közöltem vele. POP FLOAREA negatívan viszonyult a dologhoz, azt mondva, meg kell nősnöm, és ne foglalkozzak butaságokkal.

POP MARIANA-nak semmi észrevétele nem volt a rádióhallgatások kapcsán, csak annyi, hogy halkítsd le a készüléket. December 9-én, amikor eljött a három katoná, elmenetelük után elmondtam neki, hogy tagja vagyok az ellenforradalmi csoportnak.

BALAN CORNELIA akkor szerzett tudomást helyzetemről, amikor bementem házába és elmondtam neki, hogy dezertőr vagyok.

GHITA NICOLAE-nak elmondtam, hogy dezertőr vagyok, és forradalmat akarok csinálni, és adjon nekem szállást. Arra kértem GHITA feleségét, mondja meg neki, vigyen el az erdőn át Susenibe. Nem gondoltam arra a veszélyre, amit bekövetkezhetett volna annak nyomán, hogy elmondtam nekik, megszöktem.

GHITA nem utasított vissza és elfogadta, hogy belépjen a szervezetbe. NEAGOE és GHITA amikor visszatértek, elmondták, hogy a többiek visszautasították a gyűlésre jövetelt. 1956. december 17-én, amikor közöltem velük az akció visszavonását, egyetértettek annak elfelejtésével.

A negyedik, december 17-iki gyűlés este nyolc órakor volt. A Borgótihábra való indulás előtt tartottuk, és mielőtt elmentünk volna a raktárba. Tudomásul vettem, hogy a többiek nem akarnak jönni, miután megtartottuk a gyűlést az őrség parancsnokának szobájában.

Amíg a gyűlés tartott, a sofőr után küldtem. Amikor a többiek visszautasították, a gyűlés véget ért. Majd elmentem muníciót szerezni, folytatva az akciót, mivel COSEREANU, NEAGOE és GHITA támogattak.

HODOS M-hez COSEREANU vitt el, mondván, hogy ellenforradalmár nő, lehet támogatni fog, e javaslatot azután téve, hogy visszaértünk a raktárból és az ülés után. Nem tudom, ALEXE miért a 2. őrhelyen volt a 7. helyett. Nem tudok arról, hogy a 7. őrhelyen nem volt őrszem.

HODOS MARIANA-nál megállapodtunk az ellenforradalom tavaszra halasztásában, később pedig COSEREANU-val úgy egyeztünk meg, hogy minden elfelejtünk.

VÁDLOTT
MARGINEANU

ELNÖK

TITKÁR

Margineanu édesanyjának kegyelmi kérelme

Elnök elvtárs!

Alulírott Anghelina Margineanu, Kásva 95 szám alatt (Magyar Autonóm Tartomány) alatti lakos, a kolozsvári katonai bíróság 254/1957 sz. dosszié végzése alapján halálra ítélt Margineanu Teodor volt hadnagy édesanyja, kérem tisztelettel, engedélyezzék a kegyelmi kérelmet vagy módosítsák a büntetést. Alulírott 1940 óta özvegy vagyok, vagyonom nincs, csak 0,50 hektár hegyvidéki földem, van két fiam, fent nevezett és Margineanu Ion erdész, a görgényi erdészetről, Régen rajon, Magyar Autonóm tartomány.

Fiam, Margineanu Teodor három hónapot önkéntesként dolgozott a Bumbesti-Livezeni-i építőtelepen, ahol tevékenységével kiemelkedett. 1950–1952 között a görgényi Erdészeti Szakiskola diákja volt, kitűnő tanulmányi eredményekkel. Mielőtt elvégezte volna szakiskolát, munkásként dolgozott az erdőben és a mezőn, mert más jövedelemforrásunk nem volt.

Az ügy, amely a 254/1957-es dosszié tárgyát képezi, nem saját kezdeményezéséből indult el, mert ő sokat köszönhet a jelenlegi hatalomnak, és én, mint édesanya, nem félrevezetni akarom az igazságügyi szerveket, csupán hangsúlyozni szeretném, hogy fiam az osztályellenség ravasz és rosszindulatú csapdájába esett. Szegény sorsú és tapasztalat nélküli legény révén, amikor magas rangú és rafinált társadalmi körökbe került, egy pillanatra elfelejtette, hogy otthon öreg édesanyjának nincs miből megélnie, és hagyta magát befolyásolni. Tisztelettel kérem, ne hagyják a fiamat meghalni, aki hátra lévő napjaim egyetlen reménye, küldjék valahová dolgozni, hogy megjavulhasson, mert lelkiismerete, akárcsak a szegény paraszté, tiszta és őszinte.

Hogy meggyőzzem Önöket, mennyire felelős munkaszerető, kérem, kérjenek referenciát a kásvai Néptanáctól és a görgényi erdészeti szakiskolától, Régen rajon, Magyar Autonóm Tartomány.

Megjegyzném, hogy nincs lehetőségem védőügyvédet alkalmazni, ezért a Bíróság jóindulatában reménykedve bízom abban, hogy megkegyelmeznek neki, hogy munkája által továbbra is Hazánkat szolgálja.

1957. május 20.

Fogadják legnagyobb tiszteletemet,

Margineanu Anghelina